
SLOVENŠČINA V BREŽICAH ali RUBLJENJE GLAVE ŽIVOJ OSEBI

IVANKA POČKAR

O današnjem stanju slovenske jezikovne zavesti pričajo v Brežicah številni pojavi. Že kratek sprehod skozi jedro Brežic pove marsikaj tudi o kulturnem okolju, v katerem živimo. Če prezremo jezikovne nepravilnosti v besedilih, ki spremljajo različne izdelke v trgovinah, nam kljub temu ostane še cela vrsta domačih jezikovnih spak. Od »ne držimo« v odgovor kupcu v trgovini in »kavo zmeljemo, samo kupljeno pri nas«, poleg že bolj intelektualnih »smatranj«, »interesov« in »planov«, nas jezikovne nečednosti vodijo k še nemarnejšim. Butik »Yankee shop« nas opozarja na že kar sramotno vrinjanje tujih izrazov celo tam, kjer imamo svoje prastaro in bogato besedišče. Za domače izrazje se je treba odločiti že iz rodovnega ponosa. Nekdanje lepo ime toplice se je ohranilo v Klunovih toplicah v Bušehi vasi pri Brežicah, medtem ko za novi hotel Terme v Čateških Toplicah žal niso našli slovenskega imena. Zakaj hodimo s tujimi berglami, ko imamo vendar zdrave noge?

Skrajno kulturno razvrednotenje je pomenil lanski reklamni napis, ki je vihral na obeh glavnih brežiških cestah. »Vašar u Brežice«, čez dva dni spremenjen v »Vesela jesen v Brežice '84«, je spremljala množica rdečih lepakov z malomarno poslovenjenim besedilom. Mož moje znanke je zadnjič malomarno pomival posodo in ko ga je žena

DOPISNICA C. K. OKRAJNEMU GLAVARSTVU V BREŽICAH, 11. MAREC 1903.

Velepoštovani gospod.
Ohrajni glavar.
Strašno me žalosti. Ker nam
slovencem se tako godi. Jas prosim
in zahtevam, od vas slovenski
naborni ali pozivni listek. Jas
ne potrebujem nemškega, jas nisem
nemec. Ampak jas sem slovenec.
Jas sem slovan in katolican.
Mladenec Janez Blazinc
Sela pri Brežicah.

V teh krajih vajeni so nemškovati
gospe, gospodje, vse, kar ukazuje
slovenščina pri postih je, za vrati.
(France Prešeren)

FOTO: IVANKA POČKAR

sredi dela opomnila, je prenehal in rekel, da ne zna; naj kar ona. Podobno so ravnali oni, ki jih je zadela kritika plakata, češ, »pa ti popravi, ki ti gre v nos«.

Ogrožanje ni le aktivnost, ampak tudi pasivno prepuščanje v dobri veri, da je poimenovanje v srbohrvaščini bolj ali manj ustrezno slovensčini. Gostilničarju v Griču na Zagrebški cesti v Brežicah se zdijo v lokalu domačnejši srbohrvaški napisi, ki vabijo na »hladne naresce« in »pastrve«, sicer pa meni, da napisi ustrezajo slovenskim. Nič boljše se ne godi čevapčičem, na katere vabi lokal sredi Brežic z vpadljivim reklamnim napisom »Čevapi v somunu«. Pred meseci so nas s številnih plakatov vabili v dvorano Kina Brežice k čarovniku Zanellyju na »rubljenje glave živoj osobi«, »pogađanje misli« in k ogledu »u zraku lebdeče djevojke« in »raznih nestajučih predmeta«. Sredi slovenskega kraja se vrstijo lepaki različnih vsebin v srbohrvaškem jeziku. Dom JLA razpošilja in razobeša vsa pisana in tiskana vabila za proslave, predstave in druge najrazličnejše prireditve v srbohrvaškem jeziku. V dvorani JLA pogosto vrtijo risane filme za otroke. Razveseljuje. Vendar javno razobešeni lepaki vabijo v srbohrvaščini: »Likovi u ovom filmu govore vašim jezikom.« Risani filmi so srbohrvaško podnaslovljeni ali sinhronizirani v srbohrvaščini.

243. člen jugoslovanske ustave sicer izrecno določa, da se pri poveljevanju in vojaškem pouku v JLA v skladu z zveznim zakonom uporablja eden od jezikov narodov Jugoslavije, v njenih delih pa jeziki narodov in narodnosti. Torej je tako imenovani uradni jezik JLA namenjen samo poveljevanju in vojaškemu pouku. V primeru vabil in lepakov v javnosti, risanih filmov ipd. pa gre za napise in sinhronizacije, očitno namenjene zunanjim opazovalcem, prebivalstvu, in gre tu za kulturno funkcijo jezikovnega sporočila.

Ni problem, da bi človek ne razumel srbohrvaško govorečih prodajalcev v trgovinah in trafikah, natakarjev in natakarič, gostilničarjev, obrtnikov, uradnikov, zdravnikov in medicinskih sester. Srhljivo je, da nas vsi ti že leta in leta vzgajajo v duhu večinskega jezika, tako da nas naša pronicljiva zavest in neprekosljiva prilagodljivost hitro zapeljeta. Zelo pogost pojav je, da srbohrvaško govorečemu, naj komuniciramo z njim v Srbiji, na Hrvaškem, v Južni Ameriki ali v Brežicah, v prvem delu stavka odgovorimo po naše, nadaljujmo pa v srbohrvaščini. Naj bo pravilna ali polomljena, iz ust nam gre tekoče in vrhu tega imamo ob tem velikodušno uslužen občutek. »Ali se jeziki odlagajo kot suknje?« bi dejal Cankar.

Z vogala brežiške pošte že leta bodejo plakati za kino predstave, ki jih vrtijo v Kinu Brežice. Če jih odmislimo vsebinsko in estetsko, nas v tretje posiljujejo s srbohrvaščino. Ali res ni več zavesti, da smo v slovenskem mestu in da je uradni jezik v SR Sloveniji slovenščina. Lepaki so (med drugim) izkaznice tistih, ki so na njih podpisani, za vse pa šola oblikovanja in slovenščine, ker z obliko in jezikom še posebej zbujajo pozornost.

Neprevedeni plakati so dvojna nemarnost: nemarnost do matičnega jezika in kršitev zakona. 20. člen zakona o kulturnoumetniških dejavnostih in o posredovanju kulturnih vrednot, Uradni list SRS, št. 10, 31. 3. 1984, pravi: »Kulturna organizacija najavlja, propagira in pojasnjuje kulturne prireditve v slovenščini. Filme predvaja v slovenščini ali s slovenskimi podnaslovi.«

Po vsem tem te na cesti sreča znanec in ker nosiš značko »Slovenija. Moja dežela«, ti zabrusi, da si šovinist. Pa bodimo po slovensko strpni.

Odgovor na razmišljanje, kdo ogroža slovenski jezik v Brežicah, je žalosten in zaskrbljujoč. Ogrožamo ga predvsem mi sami z nezaskrbljenostjo in vseenostjo. Podobno kakor je žalostno stanje slovenskega jezika v Brežicah, je tudi v drugih posavskih in dolenjskih občinah. Imamo smisel in voljo za enkratne in vesoljne manifestacije, manjka pa nam ljubezni in tenkočutnosti za naš vsakdanji besednjak, manjka veselja do stvari, ki jih ne izkazujeta le večji shod in slovesnost. Ali bomo Slovenci hodili po tem ljubem svetu z lastnim obrazom ali s tujim ali pa kar brez obraza. Zgodovina nas je v preteklosti navadila, da smo se skrivali... Očitno nam je iz takšne stoletne zaslinjenosti ostal nekakšen prastrah pred lastnim samopriznanjem.

Ob vseh zgodah in nezgodah slovenskega jezika se človek vpraša, kaj delajo ustanove in interesne skupnosti, katerih osnovna dolžnost je skrb za materinščino, v našem primeru slovenski jezik. Jezikovni spodrsaljaji, ki jih vsak dan srečamo na ulici, pa tudi v našem pogovornem jeziku, na sestankih in pri domačem ognjišču, so mogoče odraz ne dovolj zavzetega dela kulturne skupnosti in tudi posebnih teles, kakor je na primer svet za kulturo pri občinski konferenci SZDL. Gotovo bi se morala pri enoti za kino Zavoda za kulturo za slovensko besedo zavzeti najprej občinska matična knjižnica, kajti kakor kaže, ni dovolj posredovati slovensko branje. Zanesljivo pa bi se za slovenščino moral zavzeti občinski organ pri skupščini občine Brežice, ki je dolžan izvajati omenjena zakonska člena.